

Kommentár Várady Tibor írásához

Rózsától Rózsáig. Kitérve a lelkek diszpozíciójára - *Híd*, 2011. 11.

Tisztelt Szerkesztőség!

Az 1971-es *Új Symposion*-pert kiobbantó írás (*Mindennapi Abortusz*) nem volt egy irodalmi remekmű. Ma már nem vállalnám. Ha az ügyészség nem csap le rá, elsikkadt volna a többi szerény írói szárnypróbálgatások között.

Várady Tibornak hálás vagyok, amiért a nehéz napokban kiállt melletttem, és most is pontosan, hűen rögzítette, a *Híd* pedig közreadta az eseményeket.

Számomra mégis több kérdés megválaszolatlan maradt:

– Vajon jogos volt-e a kritika a nemzetiségi elnyomás miatt? Összkomfortos kollégiumban laktunk, ösztöndíjat kaptunk, ingyenes oktatásban volt részünk; anyanyelvű intézmények, lapok működtek, az Ifjúsági Tribünön olyan szólásszabadsággal élhettünk, amiről az anyaországban csak álmodhattak! Vajon ez a kulturális élet visszaállt-e azóta?

– Miért reagáltak ilyen érzékenyen a cikke a politikusok, holott a heterogén Vajdaság nem tudott és nem is akart kiválni Jugoszláviából? Tito monarchiájában a 70-es években trianoni folyamat indult meg, a tagköztársaságok föllázadtak a szerb hegemonia miatt.

– Elkerülhető lett volna a polgárháború, ha Belgrád minden jogot (beleértve a kiváláshoz valót is) megad a tagköztársaságoknak, így azok belementek volna egy olyan laza gazdasági konföderációba, amilyenbe ma Szerbia igyekszik? Bárhogy is forgatjuk, a sok szabadság ellenére ez mégiscsak egy egypártrendszeri kommunista diktatúra volt, amely gazdaságilag sem volt fenntartható. (A munkás-önigazgatás kudarca.)

1970 táján Újvidéken az Ifjúsági Tribünön sikerült élő kulturális kapcsolatot teremteni az anyaországgal: Németh László, Mészöly Miklós, Konrád György látogatott el hozzánk. Egy anyanyelvű egyetemről is folyt vita. Röhögni is lehetett a viccolimpián, az Alex csappantyúi szatirikus performance-nak a Studio B-ben is reklámot csináltam szendvicsplakát hordozásával. Illyés Gyula és Csoóri Sándor volt éppen a vendégünk.

Aztán hirtelen egy kései kirakatper kellős közepébe csöppentem. Szerencsémre a hatóságok a szocialista országok disszidensekkel szembeni gyakori megoldását választották: futni hagytak. Távozásra csak egy ember biztatott (Burány Nándor), ő is jóval a per előtt, amikor egy pártértekezletről földúlva kirohant: Menjetek! Menjetek mind Nyugatra! Senki sem kérdezte: Alex, mit akarsz: a mitrovicai szigorítottban megrohadni vagy Kölnben doktorálni? Az utolsó pillanatig kivártam. Már a másfél évre csökkentett ítélet is jogerőre lépett, amikor azt gondoltam, nem várom be a rendőröket. (Később anyámnál kerestek Zentán.) Amikor már lelépésemhez Újvidéken a papírjaimat rendeztem, az egyik irodában pechemre egyik tribünös „jóakarómba” botlottam, de nem árult el. Szerb ismerőseim ezt kiabálták: Hogy vagy te elnyomva, ha még szabadlábban vagy? A šibeniki kikötőben a határőr füzetében lapozgatva kereste a nevemet. Nem volt ott. Fölmehettem a hajóra.

Keserves, őrlődő hónapok következtek Németországban: nem tudtam rászánni magam, hogy menedékjogot kérjek. Még a jugoszláv nagykövetségre is többször bemerészkedtem, hogy az útvelem meghosszabbítsam. (Egyszer el is futottam, azt hittem, letartóztatnak.) Most értettem meg Rajkékát, akik még akkor is hittek a pártban, amikor az kötelet akasztott a nyakukba. A feltétlen hit minden diktatórikus ideológia (a vallást is beleértve) alapkövetelménye. Lojális voltam, szerettem a hazámat, Jugoszláviát. Amikor aztán minden kötél szakadt, kénytelen voltam „Asyl”-t kérni. Zirndorfban újratárgyalták az ügyem, nemcsak fölmentettek, de még ösztöndíjat is kaptam. (Köszönöm, Németország!) Befejezhettem a stúdiumom a kölni egyetemen, miközben egy másik mozgalom szívott magába, de ki is köpött. Átköltöztem Magyarországra.

Visszatekintve, minden ország, ahol megfordultam, eltűnt: Jugoszlávia fölbomlott, az NSZK újraegyesült, ez meg csatlakozott.

Rehabilitáció? Ugyan! Ilyen happy enddel semmit sem szólhatok! Mi az én esetem ahhoz a pokolhoz képest, ami ezután zúdult az országra?

ZENTAI RÓZSA Sándor

Budapest, 2012. január